

2

มาตรการทางกฎหมายของประเทศไทยในการคุ้มครอง ปลาฉลามวาฬ

Legal Measures for Protecting Whale Shark in Thailand

พิชชานันท์ วิริยะบัณฑิตกุล

Phichanan Viriyabanditkul

มาตรการทางกฎหมายของประเทศไทยในการคุ้มครองปลาดาววาฬ

Legal Measures for Protecting Whale Shark in Thailand

Received : June 23, 2019

Revised : July 27, 2019

Accepted : July 31, 2019

พิชชานันท์ วิริยะบัณฑิตกุล¹

Phichanan Viriyabanditkul

บทคัดย่อ

ปลาดาววาฬเป็นปลาที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลกและเป็นชนิดพันธุ์อพยพย้ายถิ่นที่พบแพร่กระจายอยู่ทั่วโลกในทะเลเขตร้อนถึงเขตอบอุ่น ปลาดาววาฬจึงเป็นส่วนหนึ่งของความหลากหลายทางชีวภาพที่ทำให้ระบบนิเวศมีความยั่งยืน แต่ในปัจจุบันปลาดาววาฬจัดเป็นสัตว์ทะเลหายากและมีสถานภาพเป็นชนิดพันธุ์ที่ใกล้สูญพันธุ์เนื่องจากต้องเผชิญกับภัยคุกคามต่าง ๆ อันเป็นสาเหตุที่ทำให้ปลาดาววาฬมีจำนวนลดลง การกำหนดมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองปลาดาววาฬให้มีประสิทธิภาพสูงสุดเพื่อแก้ปัญหาภัยคุกคามดังกล่าว จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการอนุรักษ์และคุ้มครองปลาดาววาฬในประเทศไทย อันจะยังผลให้ปลาดาววาฬคงอยู่คู่ขนานน้ำไทยและมหาสมุทรทั่วโลกสืบต่อไป

คำสำคัญ : ปลาดาววาฬ; ชนิดพันธุ์อพยพย้ายถิ่น; ชนิดพันธุ์ที่ใกล้สูญพันธุ์

Abstract

Whale sharks, the largest fish in the world, are the migratory species found in all tropical and warm-temperate seas across the globe. They are significant parts of the biological diversity which create sustainable ecosystem. However, whale sharks are now classified as rare sea animals and endangered species due to various threats causing the decrease. It is proposed that legal measures on effective protection to combat the threats are vital for whale sharks conservation and protection in Thailand which would lead to their continuing existence in Thai sea and worldwide oceans.

Keywords : Whale Shark; Migratory Species; Endangered Species

บทนำ

ปลาดาววาฬ (Whale Shark, *Rhincodon typus*) เป็นปลาดาวชนิดหนึ่ง และเป็นปลาที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก จึงมีความสำคัญต่อการศึกษาวิจัยและมีความสำคัญต่อระบบนิเวศทางทะเล โดยเป็นส่วนหนึ่งของความหลากหลายทางชีวภาพที่ทำให้ระบบนิเวศมีความยั่งยืน และเป็นสัตว์สากลที่เป็นทรัพยากรทางทะเลร่วมของภูมิภาคหรือระดับโลกที่พบแพร่กระจายอยู่ทั่วโลกในทะเลเขตร้อนถึงเขตอบอุ่น เนื่องจากมีพฤติกรรมอพยพย้ายถิ่นระยะไกล และมีถิ่นอาศัยครอบคลุมน่านน้ำหลายประเทศ (กรองแก้ว สุอำพัน และ เสาวภา อาศน์ศิริรัตน์, 2558) แต่ในปัจจุบันปลาดาววาฬถูกจัดเป็นสัตว์ทะเลหายากที่มีจำนวนประชากรในธรรมชาติน้อยและมีแนวโน้มประชากรลดลง เนื่องจากต้องเผชิญกับภัยคุกคามประการต่าง ๆ ทั้งการล่าเพื่อนำมาบริโภค การติดเครื่องมือประมงโดยบังเอิญ การถูกรบกวนจากการท่องเที่ยว รวมถึงปัญหาภาวะมลพิษที่มีผลกระทบ

¹ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2 ถนนพระจันทร์ แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200 โทรฯ : 085-3665785
E-mail : kmv_5431@hotmail.com

ต่อแหล่งที่อยู่อาศัยของปลาดาววาฬ ที่ส่งผลกระทบต่อจำนวนประชากรของปลาดาววาฬทั้งในน่านน้ำไทยและมหาสมุทรทั่วโลก อันนำไปสู่ความเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ของปลาดาววาฬได้ในอนาคต ในปี พ.ศ. 2559 องค์การระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ (International Union for Conservation of Nature : IUCN) จึงได้จัดให้ปลาดาววาฬมีสถานภาพเป็นชนิดพันธุ์ที่ใกล้สูญพันธุ์ (Endangered species : EN) (International Union for Conservation of Nature, 2019) เนื่องจากมีข้อมูลบ่งชี้ถึงจำนวนประชากรที่ลดลงมากกว่าร้อยละ 50 ในระยะเวลาประมาณ 75 ปี (เสาวภา อาศน์ศิลารัตน์ และ กรองแก้ว สุอำพัน, 2560) ส่วนในประเทศไทยปลาดาววาฬมีสถานภาพเป็นสัตว์ป่าสงวนตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562

ในประเทศไทย สามารถพบปลาดาววาฬได้ทั้งฝั่งอ่าวไทยและทะเลอันดามัน โดยจากการรวบรวมข้อมูลการพบเห็นปลาดาววาฬ โดยนักดำน้ำลึกในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา พบจำนวนปลาดาววาฬไม่เกิน 100 ตัวต่อปี และพบปลาดาววาฬเกยตื้นมากกว่า 30 ครั้ง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการเสียชีวิตอย่างเฉียบพลัน ที่สันนิษฐานได้ว่า มีสาเหตุมาจากการติดเครื่องมือประมง (กรองแก้ว สุอำพัน และ เสาวภา อาศน์ศิลารัตน์, 2558) จึงสะท้อนให้เห็นได้ว่า นโยบายและมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองปลาดาววาฬของประเทศไทย ยังไม่มีความเหมาะสม ครอบคลุม และสอดคล้องกับสภาพปัญหาภัยคุกคามต่างๆ ของปลาดาววาฬ ทั้งในส่วนของการคุ้มครองชนิดพันธุ์ มาตรการในการจัดการเขตพื้นที่คุ้มครอง มาตรการในการควบคุมการประมง และมาตรการในการควบคุมกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งส่งผลให้การคุ้มครองปลาดาววาฬในประเทศไทย ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าว โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาข้อมูลของปลาดาววาฬ และภัยคุกคามต่างๆ ที่เกิดขึ้น ตลอดจนนโยบายของรัฐและมาตรการทางกฎหมายในประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองปลาดาววาฬ ประกอบกับการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองปลาดาววาฬ เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรการต่างๆ ในการคุ้มครองปลาดาววาฬในประเทศไทยให้มีความเหมาะสม ครอบคลุม และสอดคล้อง กับปัญหาภัยคุกคามมากยิ่งขึ้น โดยมุ่งหวังให้มาตรการในการคุ้มครองปลาดาววาฬในประเทศไทยมีประสิทธิภาพสูงสุด อันจะยังผลให้ปลาดาววาฬคงอยู่น่านน้ำไทยและมหาสมุทรทั่วโลกสืบต่อไป

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาพบว่า มีแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองปลาดาววาฬ ดังต่อไปนี้

หลักการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

แนวความคิดในเรื่องของการอนุรักษ์ (Conservation) มีที่มาจากเหตุที่ว่า ทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ซึ่งมีหลายประเภทที่ธรรมชาติไม่สามารถจะสร้างขึ้นทดแทนได้อีก หรือจะต้องใช้เวลานานมากในการสร้างขึ้นใหม่ หากถูกนำไปใช้ประโยชน์จนหมดสิ้นไปหรือปล่อยให้ถูกทำลายลงไปมนุษย์จะไม่สามารถที่สร้างทดแทนได้ด้วยตนเอง จึงมีความจำเป็นที่จะต้องหาแนวทางในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์มากที่สุด โดยจะต้องไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ โดยไม่จำเป็นและในขณะเดียวกันก็จะต้องมีการกำหนดมาตรการในการสงวนรักษาทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้นด้วย (เดชา บุญค้ำ, 2537)

โดยการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้มีประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างทั่วถึงต่อมนุษย์จำนวนมากที่สุด โดยการใช้อย่างต่อเนื่องให้ได้ยาวนานที่สุด และให้มีการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติจากการบินโรคที่เปลา่าประโยชน์น้อยที่สุด (เดชา บุญค้ำ, 2537) ดังนั้น การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติจึงมิใช่การเก็บรักษาทรัพยากรธรรมชาติไว้เฉย ๆ แต่จะต้องนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ให้ถูกต้องตามกาลเทศะ (time and space) (นิวัติ เรืองพานิช, 2542) และเหมาะสมกับคุณสมบัติของทรัพยากรธรรมชาติแต่ละประเภท และใช้ในปริมาณที่พอเหมาะเพื่อให้เกิดประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน (สุชาติพิศ โปธิศรี, 2549) ทั้งนี้ แม้ว่าปลาดาววาฬจะจัดเป็นทรัพยากรธรรมชาติประเภทที่ธรรมชาติสามารถสร้างขึ้นทดแทนได้ใหม่ แต่เนื่องจากในปัจจุบัน ปลาดาววาฬเหลืออยู่เป็นจำนวนน้อยมากและอยู่ในสถานะที่ใกล้สูญพันธุ์ จึงควรกำหนดมาตรการอนุรักษ์โดยตรง (Direct Conservation Measures) โดยการรักษาทรัพยากรไว้ให้คงสภาพเดิมตามธรรมชาติ ซึ่งเป็นวิธีที่นิยมใช้กับทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่น้อยหรือเกิดขึ้นยาก ซึ่งทรัพยากรเหล่านี้จำเป็น

ต้องมีการจำกัดการใช้และป้องกันไม่ให้ถูกทำลาย เพื่อรักษาให้คงอยู่ทั้งปริมาณและคุณภาพ แต่วิธีการนี้มีได้หมายความว่าห้ามใช้ทรัพยากรนั้นแต่หมายถึง การใช้จะต้องไม่ทำลายให้ทรัพยากรเสียหายหรือหมดสิ้นไป โดยปลาฉลามวาฬไม่ควรถูกนำมา ใช้เพื่อการบริโภค แต่ยังสามารถใช้ประโยชน์ทางการท่องเที่ยวและการศึกษาวิจัยที่ไม่เป็นอันตรายต่อปลาฉลามวาฬได้ตามความเหมาะสม ประกอบกับการใช้มาตรการทางสังคม (Social Measures) ซึ่งเป็นวิธีการที่ปฏิบัติต่อทรัพยากรธรรมชาติโดยทางอ้อม กล่าวคือ การให้ประชาชนและสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการรับผิดชอบและร่วมมือในการอนุรักษ์ รวมทั้งการใช้กฎหมายควบคุม เนื่องจากกฎหมายเป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างหนึ่งที่จะทำให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการออกกฎหมายใหม่หรือปรับปรุงกฎหมายเดิมให้เหมาะสมและทันกับเหตุการณ์มากขึ้น (เดชา บุญค้ำ, 2537) ซึ่งในการกำหนดมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองปลาฉลามวาฬควรกำหนดเป็นมาตรการที่เข้มงวด เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์สำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตามหลักนิเวศวิทยา 3 ประการ (พนัส ทศนียานนท์, 2532) คือ

- (1) เพื่อคุ้มครองกระบวนการทางนิเวศที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตของทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่ตลอดเวลา
- (2) เพื่อสงวนความหลากหลายทางพันธุกรรมของสิ่งมีชีวิตตามธรรมชาติ
- (3) เพื่อการใช้ประโยชน์ที่ยั่งยืนจากทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งหมายถึง การใช้ประโยชน์ที่ไม่เกินศักยภาพการผลิตสูงสุดของ

ฐานทรัพยากร

หลักการพัฒนายั่งยืน

แนวคิดในเรื่องการพัฒนายั่งยืนได้ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายในปัจจุบัน โดยมีนิยามแรกซึ่งเป็นนิยามที่ได้รับการอ้างอิงมากที่สุดในระดับสากล คือ นิยามของคณะกรรมการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development) ว่า “การพัฒนาที่ตอบสนองต่อความต้องการของคนในรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำให้คนรุ่นต่อไปในอนาคตต้องประนีประนอมยอมลดทอนความสามารถในการตอบสนองความต้องการของตนเอง” โดยตามแนวคิดดังกล่าว การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรต่างๆ เพื่อผลประโยชน์ของคนรุ่นปัจจุบันจะต้องไม่กระทำอย่างสิ้นเปลือง แต่ควรใช้ทรัพยากรในเชิงอนุรักษ์และพัฒนาให้เต็มศักยภาพตลอดเวลา เพื่อให้คนรุ่นหลังได้ใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2546) ทั้งนี้ เนื่องจากการทำประมงถือเป็นอาชีพหลักของคนในประเทศ ซึ่งสร้างรายได้อย่างมหาศาล และมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศไทย แต่ในขณะเดียวกัน การทำประมงก็จัดเป็นภัยคุกคามที่ร้ายแรงต่อปลาฉลามวาฬ อันเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นทุนทางธรรมชาติที่มีคุณค่า ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งย่อนไปกว่ากัน ดังนั้น การกำหนดมาตรการในการควบคุมการทำประมงจึงต้องพิจารณาอย่างรอบด้าน เพื่อให้เกิดดุลยภาพทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ตามหลักการพัฒนายั่งยืน เพื่อส่งมอบทุนทางธรรมชาติอันทรงคุณค่านี้ให้ถึงคนรุ่นอนาคตต่อไป

หลักการป้องกันล่วงหน้า

หลักการป้องกันล่วงหน้า (Precautionary Principle : PP) มาจากแนวคิดว่าการป้องกันปัญหาความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่พึงกระทำควบคู่ไปกับการแก้ไขปัญหา เพื่อหลีกเลี่ยงอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นและสร้างความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมได้ ดังที่ปรากฏตามข้อบทที่ 15 ของ ปฏิญญากรุงริโอ ว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา ค.ศ.1992 ว่า “รัฐพึงกำหนดมาตรการในการป้องกันปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ” การจัดการสิ่งแวดล้อมที่ตุนั้นจึงต้องดำเนินการควบคู่กันไป ทั้งมาตรการในการป้องกันและในการแก้ไขปัญหา เนื่องจากสิ่งแวดล้อมที่ได้รับความเสียหายไปแล้วนั้น ยากที่จะแก้ไขให้กลับคืนสภาพเดิมหรือใกล้เคียงกับสภาพเดิมได้ เพราะจะต้องใช้เวลาและทรัพยากรต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก หรือมีค่าใช้จ่ายที่สูงมากเกินไป (อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์, 2554) ทั้งนี้ ปลาฉลามวาฬซึ่งจัดเป็นสัตว์ทะเลหายากในปัจจุบันที่ยังคงต้องเผชิญกับภัยคุกคามหลากหลายรูปแบบ ซึ่งหากไม่มีมาตรการป้องกันภัยคุกคามที่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ย่อมทำให้ปลาฉลามวาฬมีความเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ในอนาคตอย่างแน่นอน และหากการสูญพันธุ์ของปลาฉลามวาฬเกิดขึ้นจริงย่อมเป็นความเสียหายทางสิ่งแวดล้อมที่ไม่อาจแก้ไขได้ ซึ่งนับเป็นความเสียหายทางสิ่งแวดล้อมที่ร้ายแรงอันไม่อาจประเมินค่าได้ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำหลักการป้องกันล่วงหน้ามาใช้ในการพิจารณากำหนดมาตรการคุ้มครองปลาฉลามวาฬ เพื่อป้องกันไม่ให้ความเสียหายทางสิ่งแวดล้อมดังกล่าวเกิดขึ้น

หลักความรับผิดโดยเคร่งครัด

หลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) มาจากแนวความคิดที่ว่า เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้น ไม่ว่าจะจากการกระทำของบุคคลใดก็ตามจะต้องมีการชดเชยและเยียวยาความเสียหายนั้นเสมอ โดยไม่คำนึงว่าผู้กระทำจะจงใจหรือประมาทเลินเล่อหรือไม่ จึงเรียกว่าความรับผิดโดยเคร่งครัด หรือความรับผิดโดยปราศจากความผิด (Liability without fault) ซึ่งผู้กระทำยังคงต้องรับผิดถึงแม้จะมีได้จิตใจหรือประมาทเลินเล่อก็ตาม หลักความรับผิดโดยเคร่งครัดนี้เป็นการวางหลักกฎหมายต่อผู้ถูกกล่าวหา โดยสันนิษฐานว่าเป็นผู้กระทำผิดและต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้น ดังนั้น จึงถือเป็นหน้าที่ของจำเลยหรือผู้ถูกกล่าวหาจะต้องพิสูจน์ให้ได้ว่า การกระทำนั้นเข้าข่ายยกเว้นตามที่กฎหมายกำหนด จึงจะหลุดพ้นจากความรับผิด (อุดมศักดิ์ สีนธิพงษ์, 2561) ทั้งนี้ จากปัญหาการติดเครื่องมือประมงโดยบังเอิญของปลาดาววาฬ ซึ่งเป็นสาเหตุการตายและบาดเจ็บของปลาดาววาฬเป็นจำนวนมาก โดยที่ความเสียหายอันเกิดแก่ปลาดาววาฬดังกล่าวยากต่อการพิสูจน์ให้ครบองค์ประกอบว่าเป็นผลโดยตรงจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ใด เนื่องจากปลาดาววาฬมักพบอยู่ในบริเวณเดียวกับสัตว์น้ำชนิดอื่น ๆ ที่เป็นเป้าหมายในการทำประมง จึงทำให้ปลาดาววาฬมักถูกจับติดมาพร้อมกับสัตว์น้ำชนิดอื่น ๆ จนได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิต และมักถูกพบเกยตื้นในภายหลัง ซึ่งยากต่อการพิสูจน์พยานหลักฐาน แม้จะพบตัวผู้กระทำ ผู้นั้นก็อาจกล่าวอ้างได้ว่า มิได้จงใจหรือประมาทเลินเล่อ ซึ่งจะทำให้ผู้นั้นไม่มีความผิดทางอาญา เพราะไม่มีเจตนาในการล่าปลาดาววาฬ ซึ่งเป็นสัตว์ป่าสงวน อันอาจเป็นเหตุที่ทำให้ชาวประมงขาดความระมัดระวังตามสมควรในการทำประมงเพื่อป้องกันมิให้อันตรายเกิดขึ้นแก่ปลาดาววาฬ ดังนั้น เพื่อเป็นการบรรเทาและเยียวยาความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมดังกล่าว จึงควรนำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัดมาพิจารณาในการกำหนดมาตรการในการคุ้มครองปลาดาววาฬโดยอาจพิจารณากำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษเพื่อเป็นการป้องปรามให้ใช้ความระมัดระวังในการทำประมงมากขึ้น อันจะเป็นมาตรการที่ใช้บังคับควบคู่กับมาตรการทางอาญาและมาตรการทางปกครอง เพื่อให้มาตรการในการคุ้มครองปลาดาววาฬมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน

หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) เป็นหลักการที่มีพัฒนาการมาจากแนวความคิดที่ถือว่าสิ่งแวดล้อมเป็นสมบัติร่วมกันของมนุษยชาติ ทุกคนจึงควรมีสติและส่วนร่วมในการจัดการและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม อันเป็นหลักการพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนในการให้โอกาสแก่ท้องถิ่นและประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ดังที่ปรากฏตามข้อบทที่ 10 ของปฏิญญากรุงริโอ ว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา ค.ศ.1992 ว่า “ในการพัฒนาที่ยั่งยืนจำเป็นต้องมีระบบการเมืองการปกครองที่ให้หลักประกันและคำนึงถึงบทบาทของท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของประชาชน” (อุดมศักดิ์ สีนธิพงษ์, 2554)

ทั้งนี้ การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจทำได้หลายระดับและหลายวิธี ขึ้นอยู่กับความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ค่าใช้จ่ายและความจำเป็นในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องละเอียดอ่อน จึงต้องมีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแก่ประชาชน การรับฟังความคิดเห็น การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ควบคู่ไปกับการพัฒนาของส่วนราชการอีกทางหนึ่ง โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนดังกล่าว นอกจากจะเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทร่วมกับภาครัฐในการจัดการกับปัญหาสิ่งแวดล้อมแล้ว ยังทำให้ประชาชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและเกิดความห่วงใยในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและทำให้หน่วยงานของรัฐได้ทราบข้อมูลที่แท้จริงอันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้อง (มูลนิธิโลกสีเขียว, 2537)

โดยในการคุ้มครองปลาดาววาฬในประเทศไทย ซึ่งสามารถพบปลาดาววาฬแพร่กระจายได้ทั้งฝั่งอ่าวไทยและทะเลอันดามันได้ในหลายพื้นที่นั้น แม้จะมีหน่วยงานของรัฐหลายฝ่ายที่มีบทบาทในการคุ้มครองปลาดาววาฬ แต่ด้วยปัญหาจำนวนเจ้าหน้าที่ที่มีจำกัดเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ความรับผิดชอบ ประกอบกับการขาดงบประมาณที่สนับสนุนเครื่องมือต่างๆ ทำให้ยากต่อการปฏิบัติหน้าที่ให้ครอบคลุมพื้นที่ทางทะเลทั้งหมดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การนำหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนมาปรับใช้กับการคุ้มครองปลาดาววาฬ โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคุ้มครองปลาดาววาฬ เช่น การแจ้งเบาะแสการกระทำผิดกฎหมายต่อปลาดาววาฬ การเป็นอาสาสมัครเพื่อช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติหน้าที่ช่วยชีวิตปลาดาววาฬ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมในระดับสูง จะมีส่วนช่วยให้สามารถคุ้มครองปลาดาววาฬได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

หลักความร่วมมือระหว่างประเทศ

เนื่องจากปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาภาวะมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม มักจะมีได้จำกัดอยู่ในดินแดนหรือพื้นที่ทางทะเลที่รัฐมีอำนาจอธิปไตยหรือสิทธิอธิปไตยหรือเขตอำนาจเท่านั้น แต่จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของรัฐอื่นหรือต่อบริเวณที่มีได้อยู่ภายในเขตอำนาจแห่งชาติของรัฐ ดังนั้น หลักความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อป้องกัน ลด ควบคุม และแก้ไข ปัญหาสิ่งแวดล้อม จึงเป็นหลักการที่สำคัญ โดยหลักการนี้จะไม่จำกัดอยู่เฉพาะเวลาเมื่อเกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมขึ้นแล้วเท่านั้น แต่จะเริ่มตั้งแต่ความร่วมมือเพื่อป้องกันมิให้เกิดภาวะมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม ตลอดทั้งความร่วมมือในการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมที่ได้รับผลกระทบจากภาวะมลพิษ ประการสำคัญคือ ความร่วมมือในการพัฒนากฎเกณฑ์ระหว่างประเทศ ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก อันจุดเริ่มต้นที่สำคัญและเป็นวิธีการที่รวดเร็วในการที่รัฐต่าง ๆ จะบรรลุความตกลงร่วมกันในการป้องกัน ลด ควบคุม และแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ตลอดทั้งฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมที่ได้รับผลกระทบ และเมื่อรัฐต่าง ๆ บรรลุถึงความตกลงดังกล่าวแล้ว เช่น ในรูปของอนุสัญญาฯระหว่างประเทศ รัฐภาคีของอนุสัญญาจะต้องปฏิบัติตามพันธกรณีของอนุสัญญาดังกล่าว เพื่อให้บรรลุและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของอนุสัญญานั้น ๆ ในการนี้ รัฐภาคีเช่นว่านั้นจะต้องมีความจริงจังและจริงจังต่อการบังคับใช้กฎหมายภายในของตน เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของสนธิสัญญานั้น ๆ (เขมจุทา สุวรรณจินดา, 2558) สำหรับสถานะที่ใกล้สูญพันธุ์ของปลาฉลามวาฬถือเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมสำคัญ ที่จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากประเทศต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหา ด้วยเหตุที่ปลาฉลามวาฬจัดเป็นสัตว์สากล ซึ่งเป็นทรัพยากรทางทะเลร่วมของภูมิภาคหรือระดับโลกที่พบแพร่กระจายอยู่ทั่วโลกในทะเลเขตร้อนถึงเขตอบอุ่น เนื่องจากมีพฤติกรรมอพยพย้ายถิ่นระยะไกล และมีถิ่นอาศัยครอบคลุมน่านน้ำหลายประเทศ (กรองแก้ว สุอำพัน และ เสาวภา อาศน์ศิริรัตน์, 2558) แม้ว่า ปลาฉลามวาฬจะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายระหว่างประเทศหลายฉบับ ทั้งในรูปแบบของอนุสัญญาและความตกลงต่าง ๆ และมีหน่วยงานระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องหลายหน่วยงาน แต่การคุ้มครองปลาฉลามวาฬให้สำเร็จผล ยังจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือกันระหว่างประเทศต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องแม้จะเป็นภาคีอนุสัญญาเหล่านั้นหรือไม่ก็ตาม ดังนั้น การนำหลักความร่วมมือระหว่างประเทศมาปรับใช้ในการคุ้มครองปลาฉลามวาฬจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะลำพังเพียงประเทศใดประเทศหนึ่งไม่สามารถแก้ปัญหาดังกล่าวได้สำเร็จ โดยการให้ความร่วมมือระหว่างประเทศนอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อการคุ้มครองปลาฉลามวาฬในประเทศไทยแล้ว ยังเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยคุ้มครองปลาฉลามวาฬทั่วโลกด้วย

หลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง กิจกรรมการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติและศิลปกรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาเรียนรู้ถึงสภาพตามธรรมชาติสังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นนั้นโดยที่ไม่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวขึ้น ๆ และเป็นการช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจต่อประชาชนในท้องถิ่นอีกทางหนึ่ง (ยุวดี นิรัตน์ตระกูล, 2538) โดยประกอบด้วยวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่ (สุตาพร วรพล, 2538)

(1) การสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยว (Ecologically Sensitive)

(2) การเกิดผลกระทบต่อสภาพตามธรรมชาติน้อย (Low Impact)

(3) จะต้องมีการให้ข้อมูลข่าวสารและการศึกษา (Education)

(4) การเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมและเป็นผู้ได้รับประโยชน์ (Local Benefit)

ทั้งนี้ ปลาฉลามวาฬเป็นสัตว์ทะเลหายากที่ได้รับความนิยมในหมู่นักดำน้ำซึ่งสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างชาติให้มาท่องเที่ยวทะเลไทย สร้างรายได้ให้แก่ประเทศไทยเป็นจำนวนมาก แต่ก็ทำให้ปลาฉลามวาฬต้องเผชิญกับภัยคุกคามจากการถูกรบกวนจากนักท่องเที่ยวที่ไร้จิตสำนึก ตลอดจนมีคฤหบดีและผู้ประกอบกิจการท่องเที่ยวที่ไร้ความรับผิดชอบต่อที่มุ่งเอาใจนักท่องเที่ยวจนละเลยความปลอดภัยของปลาฉลามวาฬ ซึ่งปัญหาดังกล่าว มาตรการทางกฎหมายในปัจจุบันไม่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ รัฐจึงควรพัฒนาการท่องเที่ยว โดยเน้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่อันเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของปลาฉลามวาฬ ซึ่งนอกจากจะเป็นมาตรการในการคุ้มครองชนิดพันธุ์และแหล่งที่อยู่อาศัยของปลาฉลามวาฬแล้ว ยังเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพอย่างยั่งยืน โดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอีกด้วย

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยฉบับนี้ จะศึกษาถึงข้อมูลของปลาดาลามวาฬ และภัยคุกคามต่างๆ ที่เกิดขึ้น ตลอดจนนโยบายของรัฐและมาตรการทางกฎหมายในประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองปลาดาลามวาฬ ประกอบกับการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองปลาดาลามวาฬ ด้วยวิธีการวิจัยเอกสาร โดยศึกษาจากบทบัญญัติของกฎหมายของประเทศไทย หนังสือบทความ เอกสาร งานวิจัย วิทยานิพนธ์ และข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้อง เพื่อวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายของประเทศไทย อันจะนำไปสู่บทสรุป และข้อเสนอแนะในการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายในการคุ้มครองปลาดาลามวาฬให้มีประสิทธิภาพต่อไป

ผลการวิจัย

จากการวิจัยพบว่า ประเทศไทยมีนโยบายของรัฐและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และคุ้มครองสัตว์ป่าและแหล่งที่อยู่ของสัตว์ป่า รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอยู่หลายฉบับ ซึ่งสามารถใช้บังคับเพื่อการคุ้มครองชนิดพันธุ์และแหล่งที่อยู่อาศัยของปลาดาลามวาฬได้ โดยมีกฎหมายที่สำคัญ ได้แก่ พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 พระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. 2558 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551 โดยมาตรการทางกฎหมายของประเทศไทยเหล่านี้ยังคงมีปัญหาบางประการ อันทำให้มาตรการดังกล่าวยังไม่เหมาะสม ครอบคลุม และสอดคล้องกับภัยคุกคามของปลาดาลามวาฬ ซึ่งสามารถนำแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองปลาดาลามวาฬที่ได้จากการศึกษามาประกอบการพิจารณาปัญหาและข้อเสนอแนะได้ ดังต่อไปนี้

ปัญหาการขาดข้อมูลทางวิชาการของปลาดาลามวาฬและการขาดแผนการจัดการปลาดาลามวาฬของประเทศ

เนื่องจากประเทศไทยมีข้อมูลทางวิชาการของปลาดาลามวาฬค่อนข้างจำกัด โดยยังขาดข้อมูลการแพร่กระจายแหล่งที่อยู่อาศัย และเส้นทางอพยพที่แน่ชัดของปลาดาลามวาฬในประเทศไทย ตลอดจนยังไม่มีการจัดระดับความชุกชุมของปลาดาลามวาฬในแต่ละพื้นที่ จึงเป็นปัญหาต่อการกำหนดแผนการจัดการปลาดาลามวาฬของประเทศ เนื่องจากการบริหารจัดการและกำหนดมาตรการในการคุ้มครองปลาดาลามวาฬจำเป็นต้องพิจารณาจากฐานความรู้ งานวิชาการและงานวิจัยที่ถูกต้อง ส่งผลให้ในปัจจุบันยังไม่มีแผนการจัดการปลาดาลามวาฬของประเทศที่จะใช้เป็นแผนแม่บทในการกำหนดแนวนโยบายและขั้นตอนเพื่อการอนุรักษ์และคุ้มครองปลาดาลามวาฬที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม และไม่สามารถกำหนดมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองปลาดาลามวาฬให้ครอบคลุมและสอดคล้องกับปัญหาภัยคุกคามต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ในประการแรกจึงจำเป็นต้องเร่งส่งเสริมการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับปลาดาลามวาฬอย่างจริงจังและเร่งด่วน เพื่อนำไปสู่การจัดทำแผนการจัดการปลาดาลามวาฬแห่งชาติ ในการกำหนดมาตรการในการอนุรักษ์และคุ้มครองปลาดาลามวาฬให้มีแนวทางและเป้าหมายที่ชัดเจนในทุก ๆ ด้าน ตลอดจนแก้ไขเพิ่มเติมมาตรการทางกฎหมายให้มีความเหมาะสม ครอบคลุม และสอดคล้องกับสภาพปัญหาภัยคุกคามต่าง ๆ ของปลาดาลามวาฬต่อไป

ปัญหามาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองปลาดาลามวาฬจากการล่า

ภัยคุกคามของปลาดาลามวาฬจากการล่าโดยเจตนา อันเนื่องมาจากความนิยมบริโภคปลาดาลามวาฬ จากการวิจัยพบว่า มีการกำหนดมาตรการห้ามล่าสัตว์ป่าสงวนตามมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 ที่มีความเหมาะสมแล้ว แต่มีปัญหาในการกำหนดมาตรการที่ไม่ครอบคลุมถึงการห้ามครอบครองผลิตภัณฑ์จากซากสัตว์ป่าสงวน ผู้วิจัยจึงขอเสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติ ดังกล่าว ให้ครอบคลุมถึงการห้ามครอบครองผลิตภัณฑ์จากซากสัตว์ป่าสงวน เพื่อมิให้เป็นการเปิดช่องให้มีการล่าปลาดาลามวาฬเพื่อนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่อไป

ปัญหามาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองปลาดาลามวาฬจากการทำประมง

ภัยคุกคามของปลาดาลามวาฬจากการทำประมง โดยเฉพาะการติดเครื่องมือประมงโดยบังเอิญ ที่มีสาเหตุมาจากการใช้เครื่องมือประมงแบบทำลายล้าง อันเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาการทำประมงเกินขนาดซึ่งเป็นภัยคุกคามที่ร้ายแรงที่สุดของปลา

ฉลามวาฬในประเทศไทย ที่ต้องอาศัยมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการประมงและมาตรการทางกฎหมายในการจัดการเขตพื้นที่คุ้มครองในการแก้ปัญหา โดยจากการวิจัยพบว่า มีประเด็นปัญหา ดังต่อไปนี้

(1) ปัญหามาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการประมง กรณีกำหนดมาตรการห้ามจับปลาฉลามวาฬขึ้นเรือประมง เว้นแต่มีความจำเป็นเพื่อการช่วยชีวิตของปลาฉลามวาฬ ตามมาตรา 66 แห่งพระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 ที่ยังไม่มีความเหมาะสม เนื่องจากยังไม่มีควมรัดกุมเพียงพอ ซึ่งอาจทำให้เกิดอันตรายแก่ปลาฉลามวาฬมากขึ้น หากมีการจับหรือนำปลาฉลามวาฬขึ้นเรือประมงเพื่อช่วยชีวิตปลาฉลามวาฬโดยวิธีที่ไม่ถูกต้อง หรือไม่มีควมรู้ความสามารถที่เพียงพอ และอาจเป็นการเปิดช่องให้ผู้ที่มีเจตนาล่าปลาฉลามวาฬอาศัยข้อยกเว้นดังกล่าวเพื่อเป็นข้ออ้างให้พ้นจากความผิดได้ ผู้วิจัยจึงขอเสนอให้แก้ไขมาตรา 66 ดังกล่าว โดยกำหนดว่า “ห้ามมิให้ผู้ใด จับ ล่อ ทำอันตราย หรือฆ่า สัตว์น้ำที่เลี้ยงลูกด้วยนม สัตว์น้ำที่หายาก หรือใกล้สูญพันธุ์ตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด โดยเด็ดขาดแม้สัตว์นั้นจะติด หรือถูกจับขึ้นมาด้วยเครื่องมือใด ๆ ก็ตามให้ปล่อยลงทะเลไปทันที เว้นแต่กรณีที่สัตว์นั้นได้รับบาดเจ็บหรืออ่อนเพลียจนอาจเป็นอันตรายแก่สัตว์หากปล่อยลงทะเลไปทันที ให้ผู้ที่พบเหตุดังกล่าว ดำเนินการแจ้งพนักงานเจ้าหน้าที่โดยมิชักช้า” ซึ่งการกำหนดมาตรการดังกล่าวนี้ นอกจากจะเป็นมาตรการที่ช่วยชีวิตสัตว์น้ำดังกล่าวได้ดีที่สุดแล้ว ยังเป็นมาตรการที่สามารถแก้ปัญหาความยุ่งยากของการพิสูจน์เจตนาตามข้อกล่าวอ้างในการนำสัตว์น้ำดังกล่าวขึ้นเรือ เพื่อช่วยชีวิตได้อีกด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้ชาวประมงสามารถช่วยเหลือสัตว์น้ำดังกล่าวได้อย่างถูกวิธี โดยที่ชาวประมงได้รับผลกระทบน้อยที่สุด ควรกำหนดมาตรการในการเยียวยาช่วยเหลือชาวประมงที่เครื่องมือประมงได้รับความเสียหายจากการช่วยเหลือสัตว์น้ำดังกล่าวในแต่ละกรณีตามความเหมาะสมด้วย

ปัญหาประการต่อมา บทบัญญัติตามพระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 ยังไม่มีมาตรการที่ชัดเจนในการควบคุมการจับสัตว์น้ำชนิดอื่นที่มีได้เป็นเป้าหมาย มีเพียงการกำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์หรือคณะกรรมการประมงประจำจังหวัดออกประกาศข้อกำหนดที่ต้องปฏิบัติเกี่ยวกับสัตว์น้ำที่ถูกจับได้โดยบังเอิญตามที่ตามมาตรา 71 (2) แห่งพระราชกำหนดฉบับเดียวกัน โดยในปัจจุบันก็ยังไม่ได้มีการดำเนินการออกประกาศดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตามทำให้ปัญหาปลาฉลามวาฬถูกจับโดยบังเอิญยังไม่ได้รับการแก้ไข ดังนั้น กรมประมงจึงควรพิจารณากำหนดมาตรการดำเนินการลดการจับสัตว์น้ำที่มีได้เป็นเป้าหมาย โดยเฉพาะชนิดพันธุ์ที่ใกล้สูญพันธุ์ และพัฒนาและการใช้เครื่องมือและวิธีการทำประมงแบบคัดเลือกชนิดที่ไม่เป็นภัยต่อสิ่งแวดล้อม ตลอดจนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และคณะกรรมการประมงประจำจังหวัดควรพิจารณาออกประกาศข้อกำหนดที่ต้องปฏิบัติเกี่ยวกับสัตว์น้ำที่ถูกจับได้โดยบังเอิญโดยเร่งด่วนต่อไป เพื่อลดการสูญเสยปลาฉลามวาฬอันเป็นทรัพยากรสัตว์ทะเลหายากจากการถูกจับโดยบังเอิญ

ปัญหาประการต่อมา มาตรการอนุรักษ์และบริหารจัดการตามพระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 ยังมีบางมาตรการที่ไม่อาจนำมาใช้ในการแก้ปัญหาการติดเครื่องมือประมง โดยบังเอิญของปลาฉลามวาฬได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยส่วนใหญ่เป็นเพียงมาตรการที่มีส่วนช่วยคุ้มครองแหล่งอาหารของปลาฉลามวาฬแต่ยังไม่มีมาตรการที่มุ่งเน้นการคุ้มครองฉลามวาฬโดยตรง จึงควรอาศัยอำนาจตามมาตรา 71 (1) แห่งพระราชกำหนดฉบับนี้ ออกประกาศ ห้ามใช้เครื่องมือประมงชนิดทำลายล้างในที่จับสัตว์น้ำที่มีความชุกชุมของปลาฉลามวาฬในระดับสูงโดยเด็ดขาด เพื่อเป็นการคุ้มครองปลาฉลามวาฬนอกเขตพื้นที่คุ้มครองอื่นๆ อีกทางหนึ่ง

ปัญหาประการสุดท้ายคือ พระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 ยังไม่มีบทบัญญัติเฉพาะที่กำหนดหลักเกณฑ์ในการชดเชยค่าเสียหายให้แก่รัฐสำหรับการกระทำความผิดที่ได้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตสัตว์ทะเลหายากและใกล้สูญพันธุ์ อันเป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายต่อความหลากหลายทางชีวภาพและระบบนิเวศ จึงควรมีกำหนดให้มีการชดเชยค่าเสียหายให้แก่รัฐ ควบคู่กับการใช้มาตรการทางอาญาด้วย เพื่อเป็นการเสริมให้มาตรการในการคุ้มครองชนิดพันธุ์ของปลาฉลามวาฬมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นโดยจะทำให้รัฐได้มีโอกาสสนาค่าเสียหายดังกล่าวไปใช้เพื่อการฟื้นฟู อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่เหลืออยู่ต่อไปได้ และเป็นการนำหลักความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดมาใช้เพื่อแก้ปัญหาความยากลำบากต่อการพิสูจน์พยานหลักฐานในคดีสิ่งแวดล้อม ดังนั้น จึงควรเพิ่มเติมบทบัญญัติในการเรียกร้องค่าเสียหายให้แก่รัฐในพระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 และกำหนดบทบัญญัติที่ให้อำนาจพนักงานอัยการในการเรียกร้องค่าเสียหายจากผู้กระทำความผิดได้โดยตรง ในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาแก่ผู้กระทำความผิด เพื่อความสะดวกรวดเร็ว ลดขั้นตอนและระยะเวลา

ในการเรียกร้องให้ผู้กระทำความผิดชดใช้ค่าเสียหายอันเกิดจากการกระทำความผิดตามกฎหมายดังกล่าว ทั้งนี้ ในการประเมินค่าเสียหาย ควรคำนวณจากมูลค่าที่แท้จริงของปลาดาว รวมทั้งมูลค่าความเสียหายของระบบนิเวศด้วย

(2) ปัญหามาตรการทางกฎหมายในการจัดการเขตพื้นที่คุ้มครองปลาดาว ซึ่งพบว่า มีการกำหนดเขตพื้นที่คุ้มครองสัตว์ป่าที่ยังไม่ครอบคลุมพื้นที่การแพร่กระจายของปลาดาว โดยที่การกำหนดมาตรการในพื้นที่คุ้มครองที่มีประสิทธิภาพ จะทำให้ปัญหาด้านการติดเครื่องมือประมงโดยบังเอิญลดลง และช่วยเสริมมาตรการคุ้มครองชนิดพันธุ์ปลาดาวจากภัยคุกคามโดยตรงได้ ทำให้สามารถดูแล คุ้มครอง และลดภัยคุกคามต่อปลาดาวในพื้นที่ที่เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยได้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น แต่เนื่องจากการกำหนดเขตพื้นที่คุ้มครองปลาดาวดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อการทำประมงในพื้นที่ดังกล่าวเป็นอย่างมาก ดังนั้น เพื่อรักษาผลประโยชน์ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้เกิดความสมดุลมากที่สุดตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจึงควรเร่งศึกษาข้อมูลการแพร่กระจาย การเคลื่อนที่ และจัดระดับความชุกชุมของปลาดาวในแต่ละพื้นที่ให้ครบถ้วนและเป็นปัจจุบัน และเมื่อได้ข้อมูลดังกล่าวแล้ว ควรเร่งพิจารณากำหนดเขตพื้นที่คุ้มครองให้ครอบคลุมพื้นที่การแพร่กระจายของปลาดาว และหากมีความเป็นไปได้ ควรอาศัยหลักความร่วมมือระหว่างประเทศในการทำความตกลงหรือเข้าร่วมความตกลงตามแนวทางตามอนุสัญญาว่าด้วยการอนุรักษ์ชนิดพันธุ์สัตว์ป่าที่อพยพย้ายถิ่น ค.ศ.1979 เพื่อการอนุรักษ์และคุ้มครองชนิดพันธุ์ปลาดาวและแหล่งที่อยู่อาศัยของปลาดาวอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ปัญหาประการต่อมา คือ การกำหนดมาตรการคุ้มครองที่ไม่เหมาะสมและสอดคล้องต่อการแก้ไขปัญหา ซึ่งการพิจารณากำหนดประเภทของเขตพื้นที่คุ้มครองและมาตรการคุ้มครองให้สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทในแต่ละพื้นที่ที่มีระดับความเข้มงวดแตกต่างกัน ต้องพิจารณาจากระดับความชุกชุมของปลาดาวและระดับความร้ายแรงของภัยคุกคามเป็นสำคัญ รวมทั้งกำหนดมาตรการคุ้มครองที่ใช้บังคับในแต่ละเขตพื้นที่คุ้มครองให้เหมาะสมกับลักษณะภัยคุกคาม ดังนั้น จึงควรทบทวนการกำหนดเขตพื้นที่คุ้มครองปลาดาวและมาตรการในการคุ้มครองปลาดาวในแต่ละพื้นที่ โดยควรกำหนดมาตรการในการห้ามใช้เครื่องมือประมงชนิดทำลายล้างในเขตพื้นที่คุ้มครองต่าง ๆ ที่เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของปลาดาวโดยเด็ดขาด เพื่อแก้ปัญหาการถูกจับโดยบังเอิญและการติดเครื่องมือประมงของปลาดาวในเชิงพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ควรแก้ปัญหาการขาดแคลนเจ้าหน้าที่เมื่อเทียบกับพื้นที่ และการขาดแคลนงบประมาณสนับสนุนทางด้านเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการตรวจติดตามผู้กระทำความผิด ซึ่งส่งผลให้การบังคับใช้กฎหมายไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร โดยการบริหารจัดการเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพต่อไป

ปัญหาประการสุดท้าย คือ การขาดข้อมูลการสำรวจเส้นทางอพยพของปลาดาวของประเทศไทยซึ่งทำให้ในปัจจุบันยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายในการบริหารจัดการและคุ้มครองแนวบริเวณเส้นทางอพยพของปลาดาวที่ครอบคลุม จึงควรกำหนดให้มีมาตรการส่งเสริมในการคุ้มครองแนวบริเวณเส้นทางอพยพของปลาดาวโดยเฉพาะ โดยการดำเนินการสำรวจ ติดตาม และปกป้องเส้นทางอพยพของปลาดาว และจัดให้มีการประชาสัมพันธ์เส้นทางอพยพของปลาดาว ตลอดจนกำหนดมาตรการคุ้มครองแนวบริเวณเส้นทางอพยพที่เหมาะสม เพื่อเป็นการป้องกัน ขจัด ขัดเซก หรือลดให้น้อยที่สุดเท่าที่เหมาะสมซึ่งอันตรายจากกิจกรรมหรืออุปสรรคสำคัญที่ขัดขวางการอพยพย้ายถิ่นของปลาดาว

ปัญหามาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองปลาดาวจากการท่องเที่ยว

ภัยคุกคามของปลาดาวจากการท่องเที่ยวที่มักพบอยู่บ่อยครั้ง ได้แก่ ปัญหาการประสบอุบัติเหตุโดยถูกเรือชน ถูกใบพัดเรือบาด และการถูกรบกวนจากนักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมว่ายน้ำเข้าใกล้หรือไล่ตามติดปลาดาวในระยะใกล้ชิดเกินสมควร และเข้าไปสัมผัสตัวปลาดาวซึ่งอาจทำให้ปลาดาวได้รับบาดเจ็บและได้รับเชื้อโรคจากมนุษย์ จากการวิจัยพบว่าในปัจจุบันยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายที่คุ้มครองปลาดาวจากภัยคุกคามเหล่านี้โดยตรง ดังนั้น จึงควรเพิ่มบทบัญญัติลงในพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 โดยกำหนดเป็นบทนิยามไว้ในมาตรา 4 ของพระราชบัญญัติว่า รบกวนหมายความว่า “สัมผัส ติดตาม รุกราน และหมายความรวมถึงการไล่ การต้อน การเรียก การล่อ หรือการกระทำประการอื่นใดในลักษณะเป็นการรบกวน จนอาจทำให้เกิดอันตรายต่อสัตว์ป่า” (อทิตติยา วินิจฉัย, 2560) และกำหนดบทบัญญัติ “ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการ อันเป็นการรบกวนสัตว์ป่าสงวน” ต่อไป เพื่อการคุ้มครองปลาดาวจากการถูกรบกวนจากกิจกรรมการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ ยังพบว่า บทบัญญัติตามพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551 มีการกำหนดความผิดของผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ไว้อย่างกว้างๆ ขาดความชัดเจน โดยไม่มีรายละเอียดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนเพียงพอต่อการพิจารณาการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติดังกล่าวจึงอาจทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ และยากต่อการพิจารณาของผู้บังคับใช้กฎหมาย อีกทั้ง บทบัญญัติดังกล่าวยังไม่ครอบคลุมถึงกรณีความเสียหายต่อปลาฉลามวาฬ อันเกิดจากภัยคุกคามจากกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การประสบอุบัติเหตุโดยถูกเรือชนและถูกใบพัดเรือบาด จึงควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติตามมาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551 โดยกำหนดว่า “ผู้ประกอบการนำเที่ยวต้องไม่ดำเนินการประกอบธุรกิจนำเที่ยว หรือส่งเสริมสนับสนุน หรือมีส่วนร่วมรู้เห็นหรือกระทำการใดอันจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่อุตสาหกรรมท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยว ทรัพยากรธรรมชาติ หรือนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ ตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด” พร้อมทั้งให้คณะกรรมการธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ออกระเบียบกำหนดรายละเอียดหลักเกณฑ์เพื่อประกอบการพิจารณาความผิดและระดับความร้ายแรงของความผิดตามบทบัญญัติดังกล่าวให้มีความชัดเจน และกำหนดให้นายทะเบียนมีอำนาจสั่งเพิกถอนใบอนุญาตประกอบธุรกิจนำเที่ยว ในกรณีที่ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวฝ่าฝืนบทบัญญัติดังกล่าว ตลอดจนกำหนดให้นำความในบทบัญญัติดังกล่าว มาใช้บังคับแก่มัคคุเทศก์โดยอนุโลม เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจนำเที่ยวดำเนินการด้วยความระมัดระวังและมีความรับผิดชอบ และควรมีกำหนดมาตรการในการควบคุมความเร็วของเรือและการใช้ระบบติดตามเรือในพื้นที่ที่มีความชุกชุมของปลาฉลามวาฬในระดับสูงและแนวบริเวณเส้นทางอพยพของปลาฉลามวาฬ เพื่อเป็นการช่วยคุ้มครองปลาฉลามวาฬจากการประสบอุบัติเหตุจากเรืออีกทางหนึ่ง

ปัญหาขอบเขตพื้นที่ใช้บังคับของกฎหมายภายในของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องการคุ้มครองปลาฉลามวาฬ

เนื่องจากปลาฉลามวาฬจัดเป็นสัตว์สากล ซึ่งได้รับความคุ้มครองในระดับนานาชาติ ตามมาตรการของอนุสัญญาหลายฉบับ โดยอนุสัญญาที่มีมาตรการในการคุ้มครองปลาฉลามวาฬโดยตรง ได้แก่ อนุสัญญาว่าด้วยการอนุรักษ์ชนิดพันธุ์สัตว์ป่าที่อพยพย้ายถิ่น (Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals 1979) อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล (United Nations Convention on the Law of the Sea 1982) และอนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดพันธุ์สัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ (The Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora 1973) แต่เมื่อพิจารณาขอบเขตพื้นที่ใช้บังคับของกฎหมายภายในของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องการคุ้มครองปลาฉลามวาฬส่วนใหญ่พบว่า มีขอบเขตการใช้บังคับภายในราชอาณาจักรเท่านั้น เช่น พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. 2558 และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 กฎหมายดังกล่าวจึงไม่สามารถใช้บังคับให้ครอบคลุมพื้นที่ใช้บังคับกฎหมายที่ไกลไปกว่าราชอาณาจักร กล่าวคือ เขตทางทะเลที่อยู่ภายนอกราชอาณาจักร อันได้แก่ เขตเศรษฐกิจจำเพาะและเขตไหล่ทวีป ซึ่งไม่สอดคล้องรองรับกับขอบเขตพื้นที่ใช้บังคับของอนุสัญญาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองปลาฉลามวาฬที่ประเทศไทยเป็นภาคีและมีสิทธิหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามพันธกรณีตามกฎหมายระหว่างประเทศที่มีความสำคัญต่อการคุ้มครองปลาฉลามวาฬ ซึ่งมีขอบเขตพื้นที่ใช้บังคับถึงเขตอำนาจแห่งชาติ (national jurisdiction) จึงควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายภายในดังกล่าวข้างต้น ให้มีขอบเขตการใช้บังคับไปถึงเขตอำนาจแห่งชาติ เพื่อให้มาตรการในการคุ้มครองปลาฉลามวาฬมีประสิทธิภาพและทำให้ประเทศไทยมีกฎหมายที่รับรองสิทธิและสามารถปฏิบัติหน้าที่ตามพันธกรณีตามกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องได้อย่างสมบูรณ์ต่อไปตามหลักความร่วมมือระหว่างประเทศ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยในเรื่องมาตรการทางกฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองปลาฉลามวาฬเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรการต่าง ๆ ในการคุ้มครองปลาฉลามวาฬในประเทศไทยให้มีความเหมาะสม ครอบคลุม และสอดคล้องกับปัญหาภัยคุกคามมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะมีส่วนสำคัญที่ช่วยให้มาตรการในการคุ้มครองปลาฉลามวาฬในประเทศไทยมีประสิทธิภาพสูงสุดนั้น สามารถอภิปรายได้ว่า แม้ว่าประเทศไทยจะมีมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองปลาฉลามวาฬกำหนด

ไว้ในกฎหมายหลายฉบับแต่มาตรการทางกฎหมายของประเทศไทยยังคงมีปัญหาบางประการที่จำเป็นต้องแก้ไขเพิ่มเติม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการอนุรักษ์และคุ้มครองปลาดาว โดยการคุ้มครองปลาดาวให้ประสบความสำเร็จนั้น นอกจากการมีนโยบายและมาตรการทางกฎหมายที่มีประสิทธิภาพแล้ว จะต้องมีการนำมาปฏิบัติและบังคับใช้อย่างจริงจัง ซึ่งต้องอาศัยการบูรณาการร่วมกันจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในระดับประเทศ ประกอบกับการใช้มาตรการอื่น ๆ ควบคู่กันไป อันได้แก่ มาตรการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน มาตรการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ มาตรการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตลอดจนการสร้างจิตสำนึกและความตระหนักถึงความสำคัญของปลาดาว จึงจะทำให้ปลาดาวรอดพ้นจากการสูญพันธุ์และคงอยู่คู่บ้านน้ำไทยและมหาสมุทรทั่วโลกสืบต่อไปได้ โดยผู้วิจัยขอสรุปเป็นข้อเสนอแนะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะด้านนโยบายของรัฐ

(1) ควรจัดทำแผนการจัดการปลาดาวแห่งชาติ เพื่อกำหนดมาตรการในการอนุรักษ์และคุ้มครองปลาดาวให้มีแนวทางและเป้าหมายที่ชัดเจน

(2) ควรส่งเสริมให้เกิดการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับของปลาดาวในด้านชีววิทยา สถานภาพการแพร่กระจาย แหล่งที่อยู่อาศัย เส้นทางการอพยพ และการจัดระดับความชุกชุมของปลาดาวในแต่ละพื้นที่โดยเร่งด่วน และควรอาศัยหลักความร่วมมือระหว่างประเทศในการแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับปลาดาวเพื่อนำมาใช้ประกอบการพิจารณากำหนดเขตพื้นที่คุ้มครองและมาตรการในการคุ้มครองปลาดาวที่มีประสิทธิภาพต่อไป

(3) ควรกำหนดมาตรการในการดำเนินการสำรวจเส้นทางอพยพของปลาดาว เพื่อศึกษาและกำหนดมาตรการในการบริหารจัดการและคุ้มครองแนวบริเวณเส้นทางอพยพของปลาดาวให้ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะด้านมาตรการทางกฎหมาย

ผู้วิจัยขอเสนอแนะให้ดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย ดังต่อไปนี้

(1) ควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 มาตรา 17 ให้ครอบคลุมถึงการห้ามครอบครองผลิตภัณฑ์จากซากสัตว์ป่าสงวน และกำหนดบทนิยาม “רבגון” ในมาตรา 4 ของพระราชบัญญัติและกำหนดบทบัญญัติห้ามมิให้กระทำการרבגוןสัตว์ป่าสงวน

(2) ควรแก้ไขบทบัญญัติแห่งพระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 มาตรา 66 ให้มีความรัดกุม รวมทั้งกำหนดมาตรการในการเยียวยาช่วยเหลือชาวประมงที่ประสบปัญหาเครื่องมือประมงได้รับความเสียหายจากการช่วยเหลือปลาดาวที่ติดเครื่องมือประมงโดยบังเอิญในแต่ละกรณีตามความเหมาะสม

และควรอาศัยบทบัญญัติตามมาตรา 71 (1) แห่งพระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 ออกประกาศห้ามใช้เครื่องมือประมงชนิดทำลายล้างในที่จับสัตว์น้ำที่มีความชุกชุมของปลาดาวในระดับสูงโดยเด็ดขาด และสนับสนุนให้ใช้เครื่องมือประมงชนิดเลือกจับสัตว์น้ำเฉพาะอย่าง และออกประกาศข้อกำหนดที่ต้องปฏิบัติเกี่ยวกับสัตว์น้ำที่ถูกจับได้โดยบังเอิญตามมาตรา 71 (2) แห่งพระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 โดยเร่งด่วน ตลอดจนควรกำหนดให้มีบทบัญญัติเฉพาะในการชดเชยค่าเสียหายให้แก่รัฐ ควบคู่ไปกับการใช้มาตรการทางอาญา เพื่อเสริมให้มาตรการในการคุ้มครองปลาดาวตามพระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

(3) ควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551 มาตรา 24 พร้อมทั้งให้คณะกรรมการธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ออกระเบียบกำหนดรายละเอียดหลักเกณฑ์เพื่อประกอบการพิจารณาความผิดและระดับความร้ายแรงของความผิดตามบทบัญญัติดังกล่าวให้มีความชัดเจน และกำหนดให้นายทะเบียนมีอำนาจสั่งเพิกถอนใบอนุญาตประกอบธุรกิจนำเที่ยว ในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวฝ่าฝืนบทบัญญัติดังกล่าว ตลอดจนกำหนดให้นำความในบทบัญญัติดังกล่าว มาใช้บังคับแก่มัคคุเทศก์โดยอนุโลม

(4) ควรแก้ไขขอบเขตพื้นที่ใช้บังคับของกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองปลาน้ำจืดให้ครอบคลุมถึงเขตอำนาจแห่งชาติ (national jurisdiction) ได้แก่ พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. 2558 และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

2

ข้อเสนอแนะด้านมาตรการอื่น ๆ

หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องควรทำการประชาสัมพันธ์และให้ความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของปลาน้ำจืด และกำหนดให้ผู้ประกอบการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวต้องให้ข้อมูลดังกล่าวแก่นักท่องเที่ยว เพื่อเป็นการสร้างจิตสำนึกที่ดีแก่นักท่องเที่ยว อันเป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตลอดจนส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อการอนุรักษ์และคุ้มครองปลาน้ำจืดอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กรองแก้ว สุอำพัน และ เสาวภา อาศน์ศิลารัตน์. (2558). *โครงการติดตามสถานภาพและการแพร่กระจายของสัตว์ทะเลหายากในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง.
- เหมจุฑา สุวรรณจินดา. (2558). *การคุ้มครองและรักษาสัตว์น้ำจืดทางทะเลจากภาวะมลพิษจากแหล่งบนบก*. กรุงเทพฯ : วิทยุชุมชน.
- เดชา บุญค้ำ. (2537). การอนุรักษ์กับการพัฒนา. *จุลสารสถานะแวดล้อม*, 13(6), 4-14.
- นิวัติ เรืองพานิช. (2542). *การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ : ไร่เขียว.
- พนัส ทศนียนานนท์. (2532). รายงานผลการศึกษาวิจัยโครงการศึกษาวิจัยกฎหมายสิ่งแวดล้อมด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและจัดการทรัพยากรธรรมชาติระยะที่ 1. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- มูลนิธิโลกสีเขียว. (2537). *มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ยุวดี นีรัตน์ตระกูล. (2538). Eco-Tourism : การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. *จุลสารการท่องเที่ยว*, 14(3), 50-58.
- สุดาพร วรพล. (2538). การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : วิธีสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. *จุลสารการท่องเที่ยว*, 14(4), 27-29.
- สุธาทิพย์ โพธิ์ศรี. (2549). *มาตรการทางกฎหมายในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- เสาวภา อาศน์ศิลารัตน์ และ กรองแก้ว สุอำพัน. (2560). *รายงานการดำเนินงานสำรวจประเมินสถานภาพสัตว์ทะเลหายาก โดยการพัฒนาเครือข่ายแจ้งข้อมูลการพบเห็นสัตว์ทะเลหายาก ฝั่งอ่าวไทยและฝั่งอันดามัน ฉบับสมบูรณ์ (Final Report)*. กรุงเทพฯ : กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2546). *เอกสารประกอบการประชุมประจำปี 2546 การพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- อติตติยา วินิจฉัย. (2560). *มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองวาฬบรูด้า*. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์. (2554). *กฎหมายว่าด้วยความเสียหายทางสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์. (2556). *กฎหมายสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ : วิทยุชุมชน.
- International Union for Conservation of Nature. (2019). Whale Shark. (February 9, 2019) Retrieved from <https://www.iucnredlist.org/species/19488/2365291>.